

Η ευχή του σαραντισμού βρέφους και τελετουργικές παρεκκλίσεις της!

Ορθοδοξία / Θεία Λατρεία

Ιεροδιάκονος Γεώργιος Ζαραβέλας, Θεολόγος, ΜΑ Ιστορικής Θεολογίας – Λειτουργικής ΕΚΠΑ

Η τεσσαρακοστή ημέρα από τη γέννηση του βρέφους είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς κατ' αυτή τελείται ο εκκλησιασμός του και ολοκληρώνεται ο κύκλος των προβαπτισματικών ακολουθιών της Εκκλησίας υπέρ αυτού. Η εν λόγω τελετή βασίζεται στην εορτή της Υπαπαντής του Χριστού στο Ναό των Ιεροσολύμων από τον γηραιό ιερέα Συμεών, ο οποίος ανέμενε σε βαθύ γήρας να αντικρύσει τον Λυτρωτή του. Με βάση την ιουδαϊκή παράδοση κάθε πρωτότοκο άρρεν τέκνο όφειλε να προσφερθεί στο Ναό και να αφιερωθεί στον Κύριο. Το ίδιο συνέβη και με τον Χριστό, τηρώντας τις διατάξεις του Νόμου, πίσω από τον τύπο και το γράμμα του οποίου φάνηκε η νέα προοπτική για την ανθρωπότητα, όπως φανερώνει περίτρανα η ομολογία του πρεσβύτερου Συμεών (Λκ. β', 29).

Η τρίτη και τελευταία προβαπτισματική ακολουθία, που λαμβάνει χώρα την τεσσαρακοστή ημέρα από τη γέννηση, φέρει τον τίτλο «Εύχαι εις τὸ ἐκκλησιάσαι παιδίον, μεθ' ἡμέρας τεσσαράκοντα»

και επονομάζεται κοινά ως «Σαραντισμός». Το βρέφος προσάγεται στο ναό για να εκκλησιασθεί μαζί με τη μητέρα του, η οποία έχει πλέον αποκατασταθεί από τις ωδίνες του τοκετού και έχει παρέλθει η περίοδος της λοχείας. Το βρέφος και τη μητέρα συνοδεύει ο πατέρας και ο ανάδοχος του παιδιού.

Η ακολουθία άρχεται προ των πυλών του ναού ή στον αμέσως μετά την είσοδο του ναού χώρο, εξαιτίας των καιρικών συνθηκών, αλλά και της εύθραυστης υγείας του βρέφους και της μητέρας του. Ο πυρήνας της ακολουθίας είναι οι δύο σχετικές ευχές, οι οποίες είναι διπλές, αφού το πρώτο τμήμα τους απευθύνεται στη μητέρα, ενώ το δεύτερο στο βρέφος.

Το περιεχόμενό τους είναι συγχωρητικό για τη μητέρα, ώστε να καταστεί άξια της μετοχής στα μυστήρια της Εκκλησίας, από τα οποία απείχε επί σαράντα ημέρες, εξαιτίας του τοκετού και της λοχείας. Το δεύτερο σκέλος των ευχών, το οποίο απευθύνεται στο βρέφος, ζητά από τον Κύριο να το ευλογήσει, να το αγιάσει, να μεγαλώσει, να το συνετίσει, αφού Εκείνος είναι ο αίτιος της γέννησής του και της έλευσής του στον κόσμο. Η δεύτερη ευχή παραλληλίζει τον σαραντισμό του βρέφους με την Υπαπαντή του Κυρίου, ο οποίος προσφέρθηκε στο Ναό των Ιεροσολύμων και αφιερώθηκε στο Θεό, όπως το βρέφος προσφέρεται στο ναό του Θεού.

Ο λειτουργός αναγινώσκει στη συνέχεια την ευχή του εκκλησιασμού του βρέφους και λαμβάνει στα χέρια το βρέφος, με το οποίο σχηματίζει το σημείο του σταυρού προ των πυλών του ναού, λέγοντας: «*Ἐκκλησιάζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ (ὁ δεῖνα), εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν*».

Στη συνέχεια εισέρχεται στο ναό, ενόσω λέγει: «*Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου, Κύριε, προσκυνήσω πρὸς Ναὸν ἅγιόν σου*». Αφού φθάσει στο μέσο του ναού αναφωνεί πάλι το «*Ἐκκλησιάζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ*», συμπληρώνοντας το: «*ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε*». Ακολούθως ανέρχεται προς τη πύλη του θυσιαστηρίου επαναλαμβάνοντας το «*Ἐκκλησιάζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ*».

Εφόσον το βρέφος είναι αγόρι, εισέρχεται μαζί με αυτό στο Ἅγιο Βῆμα. Η πύλη, από την οποία εισάγεται το βρέφος στο Ἱερό Βῆμα, δεν αναφέρεται στα χειρόγραφα, που μνημονεύουν μόνο την είσοδό του εντός του. Η νότια πύλη του Ἱεροῦ Βήματος είναι η συνηθέστερη για την είσοδο σε αυτό, αφού η είσοδος από τη βόρεια θύρα τελείται μόνο όταν υπάρχει σχετική διάταξη στις ακολουθίες, πόσο μάλλον η είσοδος από την Ωραία Πύλη, η οποία παραμένει κλειστή και ανοίγει μόνο σε συγκεκριμένες στιγμές των ιερών ακολουθιών. Ο Ιω. Φουντούλης βασίζει τη θεώρηση αυτή σε δύο ἔμμεσες μαρτυρίες. Αφενός, επικαλείται την παράδοση αποφυγῆς προσκύνησης της εμπρόσθιας - δυτικής πλευράς της Αγίας Τράπεζας μαζί με το βρέφος, που αποκλείει την είσοδο από την Ωραία Πύλη. Αφετέρου, η εικονογραφία της Υπαπαντῆς εικονίζει το Ἅγιο των Αγίων του Ναοῦ των Ἱεροσολύμων στον τύπο του χριστιανικοῦ Ἱεροῦ, με τα βημόθυρα της Ωραίας Πύλης κλειστά. Η εικόνα ανατρέπει την είσοδο από αυτή, δεδομένου ότι οι εικονογράφοι είναι γνώστες της λειτουργικῆς παράδοσης της Ἐκκλησίας και εκφράζουν τις διατάξεις της μέσα από την ιστορία των ιερών μορφών και γεγονότων. Στην περίπτωση που το παιδί είναι κορίτσι, δεν εισάγεται στο Ἱερό Βῆμα, αλλά ο ιερέας στέκεται προ της Ωραίας Πύλης, από όπου απαγγέλει την ωδή του πρεσβύτερου Συμεών «*Νυν απολύεις*».

Η αρχαία λειτουργική τάξη δεν ορίζει διακριτά τι ακολουθείται ανάλογα με το φύλο του βρέφους, αλλά όλα τα βρέφη χριστιανῶν γονέων εισάγονται ανεξαιρέτως στο Ἅγιο Βῆμα, δεδομένου ότι τους πρώτους χριστιανικούς αἰῶνες ὅλοι οι πιστοί, ἄνδρες και γυναίκες, εισέρχονταν σε αυτό για να μεταλάβουν των Αχράντων Μυστηρίων, σύμφωνα με τους 19ο και 143ο κανόνες του Ἱππολύτου Ρώμης και τον 2ο κανόνα του Διονυσίου Αλεξανδρείας. Η πρώτη μαρτυρία σχετικά με τη διάκριση εισαγωγῆς ἢ μη στο Ἅγιο Βῆμα απαντά στο χειρόγραφο κώδικα Σινά 968 (ΙΕ' αϊ.). Η πρακτική αυτή επικρατεῖ κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Ορισμένοι αθηναϊκοί χειρόγραφοι κώδικες μαρτυροῦν μία συμβιβαστική διάταξη, σύμφωνα με την οποία τα βρέφη εισάγονται αδιάκριτα στο Ἅγιο Βῆμα, με τη διαφορά ότι το ἄρρεν βρέφος εισφέρεται μπροστά από την Αγία Τράπεζα, ενώ το θῆλυ μόνο από τις πλευρικές και την οπίσθια πλευρά της

Ο χρόνος τέλεσης του εκκλησιασμοῦ της μητέρας και του βρέφους προβληματίζει ιδιαίτερα. Η τυπική διάταξη του ευχολογίου ορίζει αυτονόητα, ότι η ευχή

αναπέμπεται σαράντα ημέρες από τη γέννηση. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής σε συνδυασμό με την ανάγκη άμεσης επιστροφής της μητέρας στο εργασιακό περιβάλλον της παρήγαγαν ένα νέο φαινόμενο, τη φερόμενη ως μισή ευχή ή μισοσαραντισμό. Η θέση της Εκκλησίας έναντι αυτού του φαινομένου είναι κατηγορηματικά αρνητική. Η μητέρα και το βρέφος εξέρχονται από την οικία μόνο την τεσσαρακοστή ημέρα από τη γέννηση και μεταβαίνουν στο ναό για να εκκλησιασθούν, με την τέλεση της σχετικής προβαπτισματικής ακολουθίας - ευχής.

Ο Μισοσαραντισμός συνιστά ένα λαϊκό εύρημα, το οποίο είναι αστήρικτο στις πηγές. Τα χειρόγραφα Ευχολόγια δεν σώζουν καμία σχετική ακολουθία ή ευχή, ενώ όλες οι τυπικές διατάξεις συναινούν μόνο υπέρ του τεσσαρακονθήμερου εκκλησιασμού, σύμφωνα με το πρότυπο της Υπαπαντής του Χριστού στο Ναό των Ιεροσολύμων. Η απόδοση της σχετικής ευχής νωρίτερα συνιστά μεγάλο ατόπημα και πρέπει να αποφεύγεται.

Το Μέγα Ευχολόγιο των εκδόσεων Σαλίβερου, το οποίο επιμελήθηκε και εξέδωσε ο Ν. Παπαδόπουλος το 1927, περιλαμβάνει μία πρωτότυπη για τα λειτουργικά βιβλία ευχή, υπό τον τίτλο «*Εύχή εις γυναῖκα Λεχὼ εἴκοσι ἢ δέκα πέντε ἡμερῶν*». Ο τίτλος της ευχής ερμηνεύθηκε λάθος, αφού θεωρήθηκε ως ευχή του λεγόμενου «Μισοσαραντισμού». Η λειτουργικότητα της ευχής αυτής είναι τελείως διαφορετική, αφού δεν είναι αντίστοιχη του Σαραντισμού, αλλά αποσκοπεί στην ευλογία της μητέρας, ώστε να εκτελεί ακώλυτα τις οικιακές εργασίες, όπως η μαγειρική και το ζύμωμα του άρτου, για το οποίο γίνεται ειδική αναφορά. Η ευχή αυτή πρωτοδημοσιεύθηκε στη 2η έκδοση του Ευχολογίου του Goar (Βενετία 1730) και εντάχθηκε στην έκδοση του Σαλίβερου.

Η ευχή της τεσσαρακοστής ημέρας μπορεί να τελεσθεί αργότερα σε περίπτωση ανωτέρας βίας. Ο εκκλησιασμός μόνο του παιδιού από άλλο πρόσωπο, εφόσον η μητέρα ασθενεί, μπορεί να τελεσθεί κατ' οικονομία, Η αναμονή ίασης της μητέρας και ο από κοινού εκκλησιασμός μητέρας και βρέφους είναι το ιδανικό, δεδομένου ότι η ευχή/ακολουθία απευθύνεται και στους δύο. Στην περίπτωση που η ασθένεια της μητέρας ή του βρέφους χρονίζει, μπορεί ο εκκλησιασμός να τελεσθεί ξεχωριστά για τον καθένα, ώστε να μην μένει για πολύ καιρό εκτός Εκκλησίας το σωματικά υγιές μέλος. Ο αριθμός των τεσσαράκοντα ημερών είναι ιερός και θεσπίστηκε στο πρότυπο της Υπαπαντής του Χριστού, εντάχθηκε στην παράδοση της Εκκλησίας και δεν πρέπει να αναιρείται. Η οικονομία όμως σε περιπτώσεις ανάγκης είναι θεμιτή, αρκεί να μην διασαλεύεται η κανονικότητα.

Βιβλιογραφία:

Goar J. , *Ευχολόγιον, sive Rituale Graecorum, Venetiis MDCCXXX2.*

Παπαδοπούλου Ν. Π. (επιμ.), *Ευχολόγιον το Μέγα*, εκδ. Μ. Σαλίβερου, Εν Αθήναις 1927.

Φουντούλη Ιω. Μ., *Απαντήσεις εις λειτουργικάς απορίας*, τ. Γ', εκδ. Αποστολικής Διακονίας, Αθήνα 2002³.

Του Ιδίου, *Απαντήσεις εις λειτουργικάς απορίας*, τ. Ε', εκδ. Αποστολικής Διακονίας, Αθήνα 2003.

Χριστοδούλου Θεμ. Στ., *Για σένα μητέρα που έφερεις παιδί στον κόσμο. Ευχές για τις λεχώνες. Λειτουργική προσέγγιση στις Προβαπτισματικές Ευχές*, Σειρά: Λειτουργικά Θέματα, αρ. 1, εκδ. Ομολογία, Αθήνα 2008⁴.

Χρυσοστόμου Γ., «Οι προβαπτισματικές ακολουθίες. Τελετουργική θεώρηση», *Το Άγιον Βάπτισμα, Πρακτικά Α' Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου*, Σειρά: Ποιμαντική Βιβλιοθήκη, αρ. 6, εκδ. Κλάδος Εκδόσεων ΕΜΥΕΕ, Αθήνα 2003, σ. 101-128.

Πηγή: naxioimelistes.blogspot.com

<https://bit.ly/2OUhaT9>